บทบาทของดนตรี
กับความสามัคคีในสังคมไทย

The Role of Music and Harmony of the Thai Society

ไกรวิทย์ สุขวิน [1]
Kraiwit Sukwin

บทคัดย่อ

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การสร้างความปรองดองให้กับกลุ่มทางสังคมที่หลากหลายจึงเป็นประเด็นสำคัญ และเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความสามัคคีในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต คือ ดนตรี โดยดนตรีเป็นศาสตร์ที่มีส่วนสร้างความบันเทิงให้ผู้คนในสังคม ในอีกแง่มุมหนึ่งก็มีบทบาทในการเยียวยารักษาจิตใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

บทความนี้จึงมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ในบทบาทของดนตรีที่มีต่อความสามัคคีในสังคมไทย โดยการศึกษางานเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อการตีความขยายความ และพรรณนาถึงปรากฏการณ์แห่งดนตรีนั้น ทำให้ทราบได้ว่ามีทั้งดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประสานความสามัคคีของผู้คน ตลอดจนดนตรีที่อยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมจนก่อให้เกิดความหวงแหนของผู้รักษาดนตรี จึงเป็นส่วนสะท้อนถึงความสามัคคีของกลุ่มคนโดยมีดนตรีเป็นสื่อกลาง ดังนั้น ดนตรีจึงมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคีตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง และสถาบันอื่นๆ การนำดนตรีปรับใช้เพื่อสร้างความสามัคคีควรคำนึงถึงบริบทที่หลากหลาย และดนตรีนั้นไม่ควรยากจนเกินไป หากเป็นดนตรีพื้นบ้านที่อยู่ในความสนใจของผู้คนอยู่แต่เดิมได้ยิ่งดี

[1] นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทั้งนี้ บทบาทของดนตรีกับความสามัคคีมีการนำไปใช้ใน 2 รูปแบบ คือ ใช้โดยทางตรงซึ่งเป็นการนำดนตรีให้ผู้คนมีส่วนร่วมโดยตรง และโดยทางอ้อมซึ่งเป็นการใช้ดนตรีเพื่อประกอบการแสดง

คำสำคัญ ความสามัคคี, ดนตรีในสังคมไทย, การใช้ดนตรี

Abstract

Thai society is a multicultural society. Creating reconciliation among diverse social groups is an important issue. And music is a tool that has a role about the harmony of Thai society from the past. Music is a science that entertains people in the society. On the other hand, it has a role in healing the mind and build a good relationship.

This article aims to explain the relationship between the role of music and harmony in Thai society by studying academic work to interpret, expand and describe musical phenomena. Make a note that includes the use of music as a tool to harmonize the unity of the people as well as music that is in the traditional way of life until causing the jealousy of the music keeper, it reflects the harmony of the people with music as the intermediary. Therefore, music has a role related to harmony in family institutions, educational institutions, religious institutions, political institutions and other institutions. Music applying to create harmony should consider a variety of contexts. And that music should not be difficult. That should use the folk music in the interest of the people. However, the role of music and harmony is applied in two ways: direct use, which directs people to participate in music; and indirect use, which use music for the performance.

Keywords: Harmony, Music in the Thai Society, Music Application

บทนำ

กาลเวลาไม่เคยปราณีใคร เวลาย่อมเดินหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดพัก ไม่มีการประนีประนอม ไม่เคยอนุโลม หรือแม้กระทั้งมอบโอกาสให้กลับไปให้แก้ไขเหตุการณ์ในอดีต การเคลื่อนที่ของเวลาทุกๆ อนุวินาทีย่อมสร้างผลกระทบต่อโลกและสิ่งมีชีวิตในโลกใบนี้ เวลาที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งเก่าที่อ่อนแรงลงจะถูกเข้ามาแทนที่ด้วยสิ่งใหม่ ไม่มีสิ่งใดที่จะไม่ถูกกลืนไปในขณะที่วงเข็มของเวลายังเดินหน้า ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตจะเรียนรู้และปรับเปลี่ยนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมโลก เมื่อบริบทของสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป ทั้งจากสถานการณ์ของสงคราม ปัญหาเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีในยุคระบบทุนนิยม ย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ในประเทศใด ภูมิภาคไหน ทวีปอะไร มนุษยชาติย่อมอยู่ภายใต้โลกเดียวกัน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ก็ย่อมส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทุกๆ ชีวิตในโลกใบนี้ ดนตรีก็เช่นเดียวกัน ย่อมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นกัน

ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นดนตรีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีมุขปาฐะ ไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่าอยู่มานานแค่ไหน ไม่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์เก็บไว้ สันนิษฐานว่าดนตรีคงเกิดช่วงที่ชาวกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน บริเวณแม่น้ำแยงซีเกียงและแม่น้ำฮวงโห เมื่อประมาณ 2,200 ปีก่อนคริสต์ศักราชบทบาทของดนตรีที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตของชาวม้งใน 5 ด้าน คือ ดนตรีเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ เพื่อการเกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความสุขความทุกข์ในใจ เพื่อสื่อสารกับวิญญาณ และสุดท้ายการเล่นดนตรีของชาวม้งคือการรักษาสืบทอดศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรม ให้ดนตรีม้งไม่สูญหายไป (นิรุตร์ แก้วหล้า, 2562: 21) ดนตรีม้งจึงมีความผูกพันอยู่ในการดำเนินชีวิตของชาวม้งมาอย่างเนิ่นนาน

บริเวณบ้านป่าไผ่ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ได้พบว่ามีช่างทำเค่งหรือแคนม้งอยู่หลายท่าน โดยจากการศึกษาพบว่ามีเค่งในลักษณะทางกายภาพที่เป็นแบบเดิมและยังพบว่ามีการพัฒนาลักษณะกายภาพของเครื่องดนตรีที่เป็นไผ่ ต่อมาได้มีการนำเอาท่อพลาสติกมาเป็นวัสดุหลักในการทำเค่ง จากการสัมภาษณ์พบว่า

ได้มีการส่งขายไปยังที่ต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส เป็นต้น โดยได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารและติดต่อทำธุรกิจ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรี ที่ได้ปรับเปลี่ยนเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้สืบต่อไป

ความสามัคคีและการสร้างความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่จะช่วยประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียว ในลักษณะความปรองดอง ความกลมเกลียว ความพร้อมเพรียง ซึ่งต้องอาศัยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเป็นตัวขับเคลื่อน อาจเพื่อการรวมตัวทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยความสามัคคีสามารถสะท้อนได้จากการแสดงออกทั้งทางกายและทางใจ จึงกล่าวได้ว่าความสามัคคีมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ความสามัคคีทางกาย หมายถึง การร่วมมือประกอบกิจอย่างใดให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ และ 2) ความสามัคคีทางใจ หมายถึง ความรักใคร่กลมเกลียวกันของกลุ่มคน รวมถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกัน อีกนัยหนึ่งหมายถึงการร่วมมือแก้ปัญหาด้วยการปรึกษาหารืออย่างซื่อตรง (ฉัชศุภางค์ สารมาศ, 2559, น. 70) ในสังคมย่อมมีความหลากหลายของผู้คน ความแตกต่างและความไม่เข้าใจจึงเกิดขึ้นได้เป็นปกติวิสัย ทั้งในระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคมใหญ่ ทว่าการศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพไม่เป็นที่สนใจทางสังคมศาสตร์เท่ากับการศึกษาสงคราม การนิยามความสามัคคีในแง่มุมดังกล่าวจึงอาจกล่าวถึงสภาวการณ์ที่สงบปราศจากสงคราม แต่ถึงอย่างไร การศึกษาสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งความสามัคคีอันเป็นปัจจัยหลักของการมีสันติภาพยังคงเป็นประเด็นที่ควรค่าแก่การแสวงหา (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2556, น. 40)

เห็นได้ว่าในบริบทสังคมไทย สภาวการณ์ของความขัดแย้งที่พบได้มากโดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเมือง อำนาจ และผลประโยชน์ ดังที่ กรุณา มธุลาภรังสรรค์ (2564, น. 122 – 123) กล่าวว่า การปกครองของสังคมไทยในอดีตเริ่มต้นจากระดับชุมชนสู่การเป็นสังคมใหญ่เช่นในปัจจุบัน คราใดที่สมาชิกในสังคมมีความเห็นไม่ตรงกันก็จะเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก มองผู้เห็นต่างอย่างปฏิปักษ์ มีการต่อสู้ในสังคมเดียวกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้มีให้เห็นได้ทุกช่วงเวลา ในส่วนของ

การปกครองผู้มีอำนาจในสังคมจะเป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนกลุ่มที่ให้การช่วยเหลือตน ปฏิเสธข้อเสนอหรือความคิดเห็นจากฝ่ายตรงข้าม กลุ่มอำนาจที่กล่าวถึงนี้มักไม่ยอมรับกลุ่มอำนาจใหม่เมื่อผลัดยุคสมัยการปกครอง เกิดการต่อต้านและวอนขออำนาจ อำนาจจึงเป็นเครื่องมือจัดการผลประโยชน์ทางการเมืองในที่สุด ซึ่งหากกลุ่มอำนาจใดรู้สึกได้ถึงความไม่เป็นธรรม ส่วนนี้จะเป็นปัญหาที่นำมาสู่ความขัดแย้งที่ไม่เพียงภายในกลุ่มอำนาจเท่านั้น ฝ่ายสนับสนุนก็มีบทบาทในการขับเคลื่อนสร้างความรุนแรงของความขัดแย้งเช่นกัน ซึ่งผู้สนับสนุนที่เห็นได้ชัดและมักมีการกล่าวอ้างถึงคือประชาชน จากที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นได้ถึงปรากฏการณ์ สาเหตุ ตลอดจนความเกี่ยวข้องของความขัดแย้งและความแตกแยกกับผู้คนในสังคมไทย ซึ่งถือได้ว่าความขัดแย้งอาจเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวทุกคนและมีอยู่ทุกหนแห่ง แต่จะมีลักษณะปัญหาที่แตกต่างกัน

ดังนั้น ความขัดแย้งทั้งทางการเมือง ความแตกต่างของบุคคล กลุ่มบุคคล ความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ศาสนา ช่วงวัย เทคโนโลยี หรืออื่นๆ จึงควรได้รับการบรรเทาลงด้วยการสร้างความสามัคคี สามารถทำได้ด้วยการเจรจาอย่างตรงไปตรงมาหรือผ่านคนกลาง ซึ่งวิธีการจะแตกต่างกันตามแต่วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มคน ชุมชน หรือสังคมนั้นๆ โดยไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน องค์กรสำคัญที่กล่าวถึงการสร้างความสามัคคีและมีการนำหลักการดังกล่าวไปปรับใช้อย่างแพร่หลาย คือ ศาสนา (ทิพวรรณ พฤฒมากรณ์, 2562, น. 101 – 102) ดังเช่น การใช้หลักสาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 สัปปุริสธรรม 7 (วรเศรษฐ์ บัวดอก, 2564, น. 4 – 6) ตลอดจนวัชชีอปริหานิยธรรม 7 ที่ถือเป็นหลักธรรมเชิงกลยุทธ์สำคัญสำหรับการสร้างความสามัคคีในพระไตรปิฎก (รุฒภณ มะโนน้อม และมานพ เมืองแก้ว, 2560, น. 130 – 131) ที่กล่าวมานี้ เป็นสังเขปเพื่อการทำความเข้าใจการใช้แนวคิดที่แพร่หลายสำหรับการสร้างความสามัคคี

นอกจากการสร้างความสามัคคีสามารถใช้แนวคิดทางศาสนาได้แล้ว อีกมุมมองหนึ่งก็สามารถใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือสร้างและสะท้อนให้เห็นความสามัคคีได้เช่นกัน ในหัวข้อถัดไปผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ของดนตรีกับสังคมไทย ให้เห็นบทบาทอย่างกว้างของดนตรีที่มีต่อสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อแสดงภาพความสัมพันธ์ของดนตรีกับความสามัคคีตามข้อเสนอหลัก

ความสัมพันธ์ของดนตรีกับสังคมไทย

ดนตรีเป็นส่วนเชื่อมความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากบริบทแห่งสังคมนั้นๆ สังคมที่แตกต่างย่อมมีลักษณะของดนตรีที่แตกต่าง เช่นเดียวกับความต่างของการใช้ดนตรีเชื่อมความสัมพันธ์ ดังนั้น ดนตรีจึงเป็นรูปแบบที่ใช้สะท้อนสังคมให้เห็นได้ซึ่งแนวคิด วิถีชีวิต ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น (สุมาลี นิมมานุภาพ, 2561, น. 121; ชิษณุพงค์ อินทร์แก้ว, 2562, น. 61)

ในสังคมไทยดนตรีไม่ได้มีบทบาทเพียงสร้างความบันเทิงให้ผู้ชมผู้ฟังเท่านั้น แต่ยังมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ การเมืองในประเทศและระหว่างประเทศ การบำบัดรักษา การทำงาน การขับกล่อม การปลุกใจ หรือแม้กระทั่งใช้ในทางศาสนา ดนตรีจึงถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่แตกต่างกันตามส่วนของสังคม และมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเห็นได้จากประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งปัจจุบัน แต่จะแตกต่างไปตามช่วงเวลาที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างช้าๆ (วัฒนวุฒิ ช้างชนะ, 2560, น. 30 – 33) บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของดนตรีในอดีตคือการสร้างความเป็นชาติ ส่งเสริมให้ผู้คนมีความรักชาติ อาทิ การนำพระราชนิพนธ์โคลงในรัชกาลที่ 6 ชุดสยามานุสสติมาประพันธ์เป็นเพลงสยามานุสสติ โดยครูนารถ ถาวรบุตร มีคำร้องตอนหนึ่งว่า “หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง เราก็เหมือนอยู่คง ชีพด้วย...” นำพระราชนิพนธ์บทชวนรักชาติมาประพันธ์เป็นเพลงไร้รักไร้ผล โดยครูเอื้อ สุนทรสนาน มีคำร้องตอนหนึ่งว่า “เรานี้เกิดมาแล้วชาติหนึ่งควรคำนึงถึงชาติศาสนา...” และนำพระราชนิพนธ์โคลงภาษิตนักรบโบราณมาประพันธ์เป็นเพลงเกียรติศักดิ์ทหารเสือ โดยครูสง่า อารัมภีร มีคำร้องตอนหนึ่งว่า “มโน มอบพระผู้ เสวยสวรรค์...” เป็นต้น ซึ่งการนำบทพระพระราชนิพนธ์มาประพันธ์เป็นเพลงนั้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิ่งที่ต้องการสื่อได้ดีขึ้น (ศิลปวัฒนธรรม, 2564) เช่นเดียวกับ นพมาศ ทิตระกูล (2549, น. 39 – 42, 95 – 96) ที่ศึกษาการใช้เพลงชาตินิยมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อสร้างภาพจำความเป็นไทยในรูปแบบที่รัฐเสนอสร้างความรักและสามัคคีของคนในชาติด้วยวาทกรรมจากเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น เพลงกราวถลาง ซึ่งมีลักษณะเป็นเพลงปลุกใจเพื่อ

สร้างความเป็นชาตินิยม ดังเนื้อความตอนหนึ่งว่า “ถลางของเราใครเข้ามาย่ำ จะตีกระหน่ำให้มันพ่ายแพ้ไป ถลางเป็นถิ่นของไทย ไล่ศัตรูออกไป ไชโย...” และเพลงวัฒนธรรม มีเป้าประสงค์เพื่อการสร้างระเบียบทางวัฒนธรรมใหม่ ดังเนื้อความตอนหนึ่งว่า “วัฒนธรรมจะนำไทยแผ่ไพศาล ไทยต้องร่วมบริหาร เป็นการใหญ่ การแต่งกายมีระเบียบเรียบวินัย สุขภาพอนามัยดีทั่วกัน...” นอกจากนี้ ยังมีเพลงสดุดีบรรพไทย เพลงพุทธศาสนาคู่ไทย เพลงพุทธคุณ เพลงฝ้าย เพลงปลุกใจปลูก เพลงสวมหมวก และเพลงเบ็ดเตล็ดอื่นๆ

จากประเด็นข้างต้น เห็นได้ว่าดนตรีสามารถสร้างความสามัคคีและเป็นเครื่องมือโน้มน้าวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับ นิติพรรณ สุวาท (2562, น. 185) ที่กล่าวถึงการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อสร้างความศรัทธาต่อรัฐ ช่วยปลุกและปลอบขวัญกำลังใจคนในชาติ โดยให้วงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ สามารถจำแนกรูปแบบบทเพลงได้ 2 กลุ่ม คือ เพลงปลุกใจ และเพลงสร้างค่านิยม ในส่วนของเพลงสร้างค่านิยมนี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนเป็นอย่ามาก อาทิ การใช้เพลงส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรม ทำให้ข้าราชการและกลุ่มชนชั้นสูงเริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกาย การทักทายและวัฒนธรรมเป็นแบบตะวันตก ยังผลถึงการแต่งกายของกลุ่มนักดนตรีด้วย สิ่งนี้จึงแสดงได้ถึงอิทธิพลของดนตรีที่สร้างความตระหนักในชาติสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามเนื้อหาของเพลง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้รับความนิยมมากที่สุดในขณะนั้น (จินต์จุฑา ลี้จินดา, 2557, น. 27) และในปัจจุบันดนตรีก็ยังมีบทบาทต่อการสร้างค่านิยมและสร้างความเป็นหมู่คณะอยู่ไม่น้อย ดังเช่นการศึกษาของ จิรวัฒน์ ดีวะรัตน์ และไพลิน ภูจีนาพันธุ์ (2562, น. 1 – 2) ที่กล่าวว่า ดนตรีถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองมาตั้งแต่อดีตและยังมีการใช้ในลักษณะดังกล่าวจวบจนปัจจุบัน ทั้งใช้เพื่อสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่ม สร้างกระแสความรู้สึกร่วมทางการเมือง รวมถึงสร้างความบันเทิงในกลุ่มการเมือง ด้วยเห็นว่าดนตรีเป็นสื่อที่สามารถส่งผ่านและรับรู้ได้ง่าย เข้าถึงจิตใจผู้คนได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็ว ดังนั้น ดนตรีจึงยังเป็นเครื่องมือที่สร้างความสามัคคีและความรู้สึกร่วมในหมู่คณะโดยไม่จำกัดช่วงเวลา

กระนั้น ดนตรีที่มีบทบาทกับสังคมไทยมาอย่างยาวนานจึงสามารถเป็นเครื่องชี้วัดสังคมได้ในบางแง่มุม โดยเฉพาะประเด็นความสามัคคี ที่มีการศึกษาและอธิบายความสามัคคีที่เกิดจากดนตรี จนมีการนำไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนหรือสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของดนตรีกับการสร้างความสามัคคี

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนมุ่งเสนอให้เห็นบทบาทของดนตรีต่อสังคม โดยการใช้ดนตรีเป็นส่วนในการสร้างความสามัคคี หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ดนตรีเพื่อขัดเกลาความขัดแย้ง สร้างความเป็นหมู่คณะ ความรักใคร่กลมเกลียวของชุมชนและสังคม ผู้เขียนได้นำมาข้อมูลเชิงวิชาการเรียบเรียงประกอบการอธิบาย ดังนี้

จากการศึกษาของ สุรัฏิยา สีมะเดื่อ (2557, น. 57) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้กิจกรรมการฝึกร้องเพลงเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยความสามัคคีเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการหนึ่งในขอบเขตของการศึกษา ผลการศึกษาพบว่าการนำกิจกรรมการฝึกร้องเพลงทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่กล่าวถึงนั้นประสบผลสำเร็จในระดับที่ดี เช่นเดียวกับ วิชญ์ บุญรอด (2564, น. 54 – 56) ที่ศึกษาการสร้างเครื่องดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ และได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เครื่องดนตรีดังกล่าวมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุได้ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเล่นเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บรรเลงคนอื่นๆ นอกจากนี้ ดนตรียังสามารถใช้เพื่อขัดเกลาสังคมที่มีความขัดแย้งได้ ดังที่ รภัสสรณ์ พุฒิชวัลพัฒน์ (2564, น. 107 – 108) ที่ศึกษาการนำดนตรีเพื่อช่วยบรรเทาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดขึ้นโดยเทศบาลนครยะลา ภายใต้ชื่อกิจกรรมออร์เคสตราเยาวชนเทศบาลนครยะลา โครงการดังกล่าวเป็นการนำดนตรีในรูปแบบวงออร์เคสตราให้เยาวชนจากต่างพื้นที่ ศาสนา ตลอดจนต่างวัฒนธรรมได้มีโอกาสฝึกซ้อมและบรรเลงร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะ เกิดความสามัคคีภายใต้ความแตกต่างของสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการทลายกำแพงความขัดแย้ง ทั้งยังส่งเสริมสัมพันธไมตรีได้อย่างดีมากไปกว่านั้น ยังมีการใช้ดนตรีเพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตามที่ สุกรี

เจริญสุข (2559) ที่ได้ใช้วงออร์เคสตราเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมาร์ ซึ่งต่างก็มีภาพจำทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ชัดถึงความขัดแย้งในอดีต ดนตรีจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มคนและสร้างความเป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

เห็นได้ว่า ดนตรีมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีทั้งเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มผู้สูงอายุ ประสานความแตกต่างของผู้คนในพื้นที่ความขัดแย้ง ตลอดจนใช้ในการลดอคติเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดนตรีลักษณะเหล่านี้มีผลต่อการสร้างความสามัคคีในทางตรง โดยการนำดนตรีเป็นตัวแปรเพื่อสร้างความสามัคคีตามเป้าประสงค์ของกิจกรรมนั้น

บทบาทของดนตรีที่สะท้อนความสามัคคี

นอกจากดนตรีที่ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีแล้ว ดนตรีหลายประเภทยังบ่งชี้ได้ถึงความสามัคคีของผู้คนที่ฟังหรือบรรเลง โดยเป็นดนตรีที่มีอยู่แล้วในครอบครัว ชุมชน หรือท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากดนตรีถิ่นอื่น ดนตรีเหล่านี้จึงสะท้อนความสามัคคีเฉพาะกลุ่มได้อย่างเด่นชัด ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาของ ชนิสรา แสนยบุตร และคณะ (2561, น. 38 – 40) ที่ศึกษาการให้คุณค่าของการเล่นอังกะลุงในผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่านอกจากดนตรีมีส่วนช่วยให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ยังมีส่วนช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่มผู้สูงอายุที่บรรเลงร่วมกัน สะท้อนความสามัคคีที่เกิดขึ้นจากการบรรเลงอังกะลุงร่วมกัน ในระดับสังคมที่ใหญ่ขึ้นดนตรียังมีบทบาทสะท้อนความร่วมมือในระดับชุมชนได้ ดังการศึกษาของจุฑาศิริ ยอดวิเศษ (2558, น. 14) ที่ศึกษาวิถีชีวิตที่สะท้อนจากเพลงพื้นบ้านท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี จากกลุ่มเพลงที่แสดงออกได้ถึงความสามัคคีของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเพลงที่เป็นสัญลักษณ์ของงานอาชีพ เช่น เพลงเกี่ยวข้าวและเพลงระบำบ้านไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตกับการประกอบอาชีพที่ต้องร่วมมือในการทำกิจกรรมนั้นๆ เช่นเดียวกับ บาลี ศักดิ์เจริญ (2558, น. 128 – 130) ที่ศึกษาดนตรีและรำวงคองกาในจังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะการแสดงเป็นกลุ่มประกอบด้วยผู้รำและนักดนตรี ทำให้รำวงคองกาเป็นส่วนสร้างความสามัคคี

ในหมู่คณะ ตลอดจนสร้างความกลมเกลียวของผู้คนในชุมชน ทั้งยังสอดคล้องกับ อร่าม มุลาลินน์ เบญจวรรณ วงษาวดี และคนึงนิตย์ ไสยโสภณ (2560, น. 9 – 10) ที่ศึกษาเพลงกันตรึมประยุกต์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ซึ่งนอกจากเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ยังสร้างความสัมพันธ์อันดีให้ทั้งระดับครอบครัว เครือญาติ และชุมชน สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจนแสดงออกถึงความเป็นเอกภาพของผู้คนในชุมชน ในแง่ของดนตรีที่ได้รับการสืบทอดจนเกิดเป็นความหวงแหนของกลุ่มผู้สืบทอดนั้น เห็นได้จากการศึกษาของ พลวัฒน์ โตสารเดช เบญจวรรณ วงษาวดี และศิริเพ็ญ อัตไพบูลย์ (2560, น. 142 – 143) ที่ศึกษาเพื่อการพัฒนาศิลปะการแสดงรำวงย้อนยุคแถบลุ่มน้ำโขง ทั้งส่วนการแสดงและดนตรีเป็นองค์ประกอบ ซึ่งผู้คนได้ยึดถือและสืบทอดมาอย่างยาวนาน แสดงออกถึงความสามัคคีของหมู่คณะ ความศรัทธา ความรัก ตลอดจนความเคารพที่มีต่อบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับ ประสิทธิ์ รัตนมณี (2562, น. 155 – 157, 169) ที่ศึกษาการสืบทอดการเล่นลิมนตร์ในจังหวัดปัตตานี ดนตรีลักษณะนี้มักใช้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อเป็นหลัก และสะท้อนความสามัคคีที่เข้มแข็งได้จากครอบครัวของผู้เล่น ซึ่งจะต้องมีระเบียบการสืบทอดเชื้อสายอย่างไม่สิ้นสุด มากไปกว่านั้น ดนตรียังเป็นบทสะท้อนถึงความสามัคคีเพื่อความสันติสุข ดังที่ ยะพา เจะนิ (2561, น. 341 – 342) ได้ศึกษาสันติสุขที่เกิดจากเพลงพื้นบ้านดิเกร์ฮูลูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนอกจากเป็นวัฒนธรรมการละเล่นที่สืบทอดกันอย่างยาวนานแล้ว ยังมีส่วนส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของผู้คนในชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งยังช่วยสานสัมพันธ์จนเกิดความสามัคคีได้ในสังคมแห่งความแตกต่าง อนึ่งยังเป็นประโยชน์กับส่วนราชการที่ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้กับผู้คนในสังคมนั้นจากการใช้เพลงพื้นบ้านดิเกร์ฮูลูเป็นสื่อกลาง

นอกจากนี้ ยังมีการใช้ดนตรีเพื่อความสามัคคีในระดับสากล ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือประสานสัมพันธ์มนุษย์ ลดความขัดแย้งภายในจิตใจ ลดอคติต่อเพื่อนมนุษย์ เสริมสร้างความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรม กระทั่งเกิดความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม (Robinson, D., 2012, pp. 111; Albayrak, U., 2017, pp. 337 – 338) สอดคล้องกับการใช้ดนตรีเพื่อสร้างความสามัคคีและการศึกษาดนตรีที่สะท้อนถึงความ

สามัคคีของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่สังเกตได้ว่ามักเป็นดนตรีไทยหรือดนตรีในท้องถิ่นมากกว่าดนตรีสากล ด้วยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษในระดับครอบครัวและชุมชน เป็นสิ่งสะท้อนวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม และประเพณี จึงทำให้สมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนนั้นเกิดความหวงแหน เป็นสิ่งรวมใจทั้งเพื่อความบันเทิงและพิธีกรรม เกิดความสามัคคีและความรู้สึกร่วมในการอนุรักษ์เพื่อให้วัฒนธรรมที่ตกทอดมานั้นคงอยู่ แต่ถึงอย่างไร รูปแบบของดนตรีในหัวข้อนี้ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นความสามัคคีของผู้คนที่ใช้ดนตรีเท่านั้น หากแต่สามารถนำไปประกอบสร้างเป็นรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้อีกทางหนึ่ง

การสะท้อนความสามัคคีในบริบทสถาบันทางสังคม

การอาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนทั้งขนาดเล็กและใหญ่ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นสังคม โดยมีกฎระเบียบเพื่อดำเนินกิจการของสังคมนั้น สังคมหนึ่งจะมีจุดร่วมที่เหมือนหรือคล้ายกัน แต่ก็ย่อมมีความแตกต่างของผู้คนไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง บางครั้งความแตกต่างนั้นอาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากทั้งกลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มเชื้อชาติ เป็นต้น ในบริบทของสังคมจะแบ่งสถาบันทางสังคมเป็นหลายสถาบัน อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันการเมือง เป็นต้น (ศิริพันธ์ ถาวรทวีวงษ์ และคณะ, 2563, น. 97 – 98) ด้วยความแตกต่างในสังคมจึงต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อสร้างความสามัคคี ดนตรีจึงเป็นหนึ่งในตัวเลือกเพื่อการขัดเกลาสังคมให้สมาชิกมีความรักใคร่กลมเกลียว ในที่นี้ผู้เขียนจึงสะท้อนให้เห็นบทบาทของดนตรีกับความสามัคคีในบริบทของสถาบันทางสังคม เพื่อชี้ถึงรูปแบบดนตรี การใช้งาน ความสัมพันธ์ แม้กระทั่งความสำเร็จแห่งการใช้ดนตรี

สถาบันครอบครัว

ครับครัวถือเป็นสถาบันแรกเริ่มของการเป็นมนุษย์ เป็นสังคมที่เล็กแต่ทรงอิทธิพลอย่างมากกับการใช้ชีวิต ทัศนคติ อารมณ์ พัฒนาการ รวมถึงสติปัญญาของมนุษย์ในวัยเยาว์ สถาบันนี้จึงเป็นฐานที่มั่นหมายสำคัญเพื่อสร้างคนให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในภายภาคหน้า การอบรมเลี้ยงดูและ

การสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวจึงมีความสำคัญ (จันทนา อุดม, 2559, น. 231; เมธิรา ไกรนที, วันชัย ธรรมสัจการ และอุทิศ สังขรัตน์, 2563, น. 10) ดนตรีเป็นเครื่องมือที่เข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมต่อการปรับใช้ ทั้งการฟังเพลง การเล่นดนตรี หรือการทำกิจกรรมดนตรีอื่นร่วมกัน อีกประการหนึ่งที่เห็นได้ชัดในบริบทของสังคมชนบทคือการสืบทอดดนตรีที่เป็นแบบฉบับประจำตระกูล การสืบทอดเพื่อประกอบพิธีทางความเชื่อ ซึ่งมีลักษณะเป็นการสืบทอดโดยเชื้อสายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ความเข้าใจร่วมกัน และความศรัทธาที่มีต่อดนตรีของครอบครัว

สถาบันการศึกษา

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นแหล่งรวมความรู้เพื่อการสร้างคนที่สำคัญยิ่งความรู้ใดๆ เพื่อการดำรงอยู่ในสังคม เป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิต ดำเนินชีวิต สถาบันการศึกษาจะมีหน้าที่จัดเตรียมเพื่อส่งต่อให้ผู้ศึกษา โดยผู้ศึกษาเหล่านี้จะเป็นผู้สรรสร้างสังคมทั้งเล็ก – ใหญ่เพื่อความก้าวหน้าของชาติในอนาคตไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง (จันทนา อุดม, 2559, น. 232 – 233) ด้วยสถาบันทางการศึกษาเป็นแหล่งรวมความรู้ที่ผู้คนต่างใฝ่หา ทำให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาในรูปแบบอื่นเป็นแหล่งรวมบุคคลที่มีความหลากหลาย ความขัดแย้งภายในกลุ่มจึงเกิดขึ้นได้โดยง่าย อาจมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก การปฏิบัติตนอย่างปฏิปักษ์ต่อฝ่ายตรงข้าม จึงมีการใช้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งเพื่อสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในดนตรีนั้นตามความถนัดและความสนใจของตน การเล่นดนตรีรวมวงเพื่อแสดงผลงาน ในขั้นนี้ทำให้เกิดกระบวนการกลุ่ม การทำความเข้าใจร่วมกัน การปรับความเข้าใจ จนนำไปสู่ความสามัคคีเพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ซึ่งความสามัคคีที่เกิดขึ้นนี้ยากต่อการทำลายและอาจมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างงานดนตรีที่เสริมความสัมพันธ์ระดับกลุ่ม จนถึงสร้างประโยชน์แก่สังคมได้ อนึ่ง นอกจากการสร้างความสามัคคีให้ผู้เรียนแล้ว ดนตรียังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้สอนได้เช่นเดียวกัน

สถาบันศาสนา

ศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจมนุษย์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ในบางครั้งมีผลต่อการใช้ชีวิต การดำเนินชีวิต ทัศนคติ ตลอดจนความเป็นตัวตนของมนุษย์ ซึ่งนอกจากเป็นแหล่งรวมคติแห่งความดียังเป็นที่สร้างเสริมความรู้ได้เช่นเดียวกับสถาบันการศึกษา หากแต่เป็นความรู้เฉพาะทางโดยเฉพาะการดำรงตนเพื่อการใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดมั่นในหลักคำสอนที่ส่งผลให้การใช้ชีวิตทั้งของตน ครอบครัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นไปได้อย่างมีความสุข (จันทนา อุดม, 2559, น. 233 – 234) ดนตรีที่ใช้ในทางศาสนาจึงเป็นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสงบและเกิดสมาธิ ซึ่งจะมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่เร็วเกินไป นำเสียงธรรมชาติเข้าประสม การใช้ดนตรีลักษณะนี้ทำให้เกิดจุดตระหนักนึกในทางเดียวกัน เกิดความสามัคคีภายในจิตใจของผู้ร่วมปฏิบัติธรรม อีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดนตรีเพื่อความสามัคคีในทางศาสนา คือ การใช้ประกอบประเพณี เช่น ในประเพณีทอดกฐินผู้คนมักร่วมกันนำปัจจัยหรือสิ่งของที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาถวายวัด ดนตรีที่มีบทบาทกับประเพณีนี้มากที่สุด คือ กลองยาวหรือดนตรีประจำถิ่น ซึ่งมีส่วนเชิญชวนให้ผู้คนร่วมกันเข้าร่วมงานบุญดังกล่าว ตลอดจนให้ความบันเทิงในขั้นตอนการแห่ ผู้คนต่างพากันรวมตัวรำหน้าวงกลองยาวและพุ่มกฐิน อาจรำไปในทิศทางเดียวกันหรือต่างกันก็ตามความถนัด แต่ทุกคนจะมีหลักตั้งอยู่บนจังหวะของดนตรีที่รำร่วมกันนั้น ความสามัคคีจึงบังเกิดได้ หากมองในลักษณะทางความเชื่อ การใช้ดนตรีเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจผู้คนที่มีความเชื่อลักษณะเดียวกัน ทั้งเพื่อใช้ดนตรีประกอบพิธีกรรม รักษาโรค บำบัดทุกข์ หรืออื่นๆ ก็มีใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งการใช้ดนตรีเหล่านั้นมักมีลักษณะเป็นส่วนประกอบของงานประเพณี จึงมีลักษณะเป็นการสามัคคีร่วมของผู้คนที่คล้ายกับประเพณีทอดกฐินที่กล่าวข้างต้น

สถาบันการเมือง

การเมืองเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสร้างความกลมเกลียวและจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม ในทางตรงข้ามก็สามารถสร้างความแตกแยกที่ยากต่อการฟื้นฟูได้เช่นกัน การเมืองจึงเป็นประเด็นใหญ่และมีความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนอย่างมาก โดยสถาบันการเมืองมีรัฐบาลเป็นผู้บริหารสูงสุด

(พิเชฐ ศรีหล้า, 2561, น. 251) ซึ่งการเมืองสามารถแบ่งอย่างสังเขปได้เป็นระดับประเทศและการเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะระดับท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนเป็นพิเศษ การเมืองจึงมีอิทธิพลกับทั้งระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ และทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการเมืองไม่ว่าระดับใด กระนั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยการเมืองมีให้เห็นโดยประจักษ์ในทุกท้องที่และทุกระดับ แต่การนำดนตรีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมในการเมืองระดับประเทศนั้นเป็นไปได้ยาก แม้มีการนำดนตรีไปใช้ในกลุ่มการเคลื่อนไหวบ้างก็เป็นเพื่อสะท้อนความยากลำบาก การสะท้อนสังคม การเสียดสีการเมืองฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างความสามัคคีกันภายในกลุ่มของตนเท่านั้น ไม่ได้ประสานรอยร้าวระหว่างกลุ่มแต่อย่างใด แต่ถึงอย่างไร ยังมีการใช้ดนตรีเพื่อสร้างความสามัคคีในระดับชุมชนอยู่บ้าง ซึ่งภาคการเมืองท้องถิ่นมีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความเป็นหนึ่งเดียว โดยการนำเพลงหรือดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นเครื่องประสานรอยร้าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนในชุมชนตระหนักในคุณค่าหวงแหน พร้อมที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่ การใช้ดนตรีในลักษณะนี้จึงสามารถสร้างความสามัคคีในชุมชนที่มีวัฒนธรรมร่วมภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมนี้ได้อย่างแยบยล

นอกจากนี้ ความสามัคคีที่สร้างหรือสะท้อนได้ด้วยดนตรียังเห็นได้จากสถาบันอื่นๆ เช่น สถาบันเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นผลต่อเนื่องจากการรวมตัวของการเล่นดนตรีหรือด้วยเหตุผลอื่น สถาบันประเพณีและวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นเพื่อการสืบสานและรักษาขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีนั้นให้คงอยู่ โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันอื่นร่วมด้วย เป็นต้น เห็นได้ว่าดนตรีมีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นสังคมอยู่มาก มีส่วนแทรกซึมในทุกระดับสังคม มีบทบาทที่นอกเหนือจากความบันเทิงหรือเป็นผลประโยชน์ต่อเนื่องจากความบันเทิง เป็นเครื่องมือขัดเกลาสังคมให้องค์ประกอบของสังคมหรือผู้คนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความรักใคร่สามัคคี เสริมความเข้าใจระหว่างกัน เป็นวัฒนธรรมร่วมเพื่อให้เกิดการตระหนักและรักษา ที่กล่าวมานี้จึงเป็นตัวบ่งชี้ประโยชน์ของดนตรีที่มากกว่าความบันเทิง ซึ่งถือเป็นส่วนช่วยสร้างความกลมเกลียวในสังคมได้ไม่น้อย

การใช้ดนตรีเพื่อความสามัคคีโดยการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นส่วนสำคัญในการเสริมความเข้มแข็งทางใจ ความมั่นใจ และยังส่งเสริมให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีความสุข ช่วยให้เกิดกระบวนการจัดการปัญหาที่ดี ตลอดจนส่งเสริมภาวะผู้นำที่สามารถพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญเพื่อตนเองและผู้อื่นได้ (Perkins, D. D., & Zimmerman, M., 1995, pp. 569 – 570) ตามบริบทของสังคมไทย การเสริมพลังอำนาจสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนหรือระหว่างชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้ง จากการศึกษาของ วิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง และสุพรรณี ไชยอำพร (2559, น. 97) ที่ศึกษากระบวนการเสริมพลังอำนาจเพื่อความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ซึ่งแกนนำมีส่วนสำคัญการช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจนั้น และได้เสนอตัวแบบเพื่อการเสริมความเป็นปึกแผ่นของสังคม 5 ประการ กล่าวคือ 1) การจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน 2) กำหนดเป้าหมายร่วมกัน 3) สนทนาเพื่อรับทราบปัญหา 4) สร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติ รวมถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ และ 5) ขยายเครือข่ายการทำงาน 3 ด้าน คือ บูรณาการด้านการสื่อสาร บูรณาการด้านหน้าที่ และบูรณาการทางบรรทัดฐาน ทั้งนี้ ต้องมีผู้นำ ความเชื่อใจในผู้นำ และความรู้เป็นองค์ประกอบ

ผู้เขียนเห็นว่าตัวแบบการเสริมพลังอำนาจดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในบริบทสังคมไทยได้ ด้วยที่การเสริมสร้างพลังอำนาจสามารถขับเคลื่อนผู้ที่อยู่ในกระบวนการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้ ดังที่ คณิต เขียววิชัย (2562, น. 2) และภูวไนย สุนา (2563, น. 162) กล่าวถึงการเสริมพลังอำนาจในครูว่า ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน จึงควรมีการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อพัฒนาการทำงาน เสริมศักยภาพในการทำงาน ทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ กนิษฐา ทองเลิศ (2563, น. 542) ที่ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพัฒนางานวิชาการของครู ซึ่งนำมาสู่การยืนยันว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้สามารถใช้ได้ทั้งในสภาวะปกติหรือภาวะแห่งความขัดแย้ง โดยสาเหตุของความขัดแย้งของคนในชุมชนอาจเกิดได้หลายประการ อาทิ

การสื่อสารที่ผิดพลาดทำให้รับรู้ข้อมูลไม่ตรงกัน โครงสร้างชุมชนที่เป็นปัญหาความไม่เป็นธรรมทั้งจากคนในชุมชนและรัฐ ผลประโยชน์ทับซ้อน นโยบายและกฎระเบียบ รวมถึงความสัมพันธ์ชุมชนที่สะท้อนถึงจิตสำนึกสาธารณะ (นักรบ เถียรอ่ำ, 2556, น. 172; สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์, 2556, น. 27) ทั้งหมดนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งได้นานัปการ ผู้นำชุมชนจึงควรตระหนักและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้คนหรือสมาชิกของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับประยุกต์เพื่อการสร้างความสามัคคี โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อในกิจกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีตามเป้าประสงค์ของตัวแบบและจุดหมายการใช้ดนตรี ดังนั้น การนำตัวแบบการเสริมพลังอำนาจชุมชนที่ใช้ดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักเพื่อสร้างความสามัคคี จึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนในชุมชนรับทราบ ผู้นำนัดหมายวัน – เวลา ควรเป็นช่วงหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจหรือหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละวัน และไม่ควรใช้เวลามากเกินไปซึ่งอาจเป็นการรบกวนเวลาการอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวได้ ทั้งนี้ ผู้นำต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ดนตรีให้พร้อมเพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่น และช่วยดึงดูดให้คนในชุมชนอยากมีส่วนร่วม ข้อควรตระหนักคือดนตรีประเภทนั้นไม่ควรยากจนเกินไป สามารถบรรเลงเป็นวงได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เพื่อป้องกันความเบื่อหน่ายทั้งจากการประกอบอาชีพประจำวันและการฝึกซ้อม ในที่นี้จึงควรใช้กลองยาว อังกะลุง หรือวงดนตรีพื้นบ้านเป็นหลัก

2. กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เมื่อรวบรวมคนในชุมชนได้ตามเป้าหมายแล้ว ผู้นำจึงเปิดการประชุมชี้แจงกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน ซึ่งควรมีเป้าประสงค์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โรงเรียน วัด หรืออื่นๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม สมาชิกสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ประการสำคัญในการชี้แจงคือการสื่อสารที่มีคุณภาพ มีการโน้มน้าว รับฟังข้อเสนอแนะของทุกคนอย่างซื่อตรง จากนั้นจึงร่วมกันกำหนดกิจกรรมใหญ่ อาจนำกิจกรรมกลองยาวประจำหมู่บ้านเป็นแกน เมื่อมีงานบุญของวัด โรงเรียน งานอุปสมบท งานแต่งตลอดจนงานประเพณีต่างๆ สามารถนำกิจกรรมดังกล่าวเข้าร่วมได้

3. สนทนาเพื่อรับทราบปัญหา เป็นขั้นการเปิดประเด็นเพื่อสนทนารับทราบสิ่งที่ยังคลุมเครือ ขาดความชัดเจน หรืออาจเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นว่ายังเป็นปัญหาและอาจเกิดปัญหาได้ในอนาคต ในขั้นนี้ผู้นำควรตระหนัก ให้ความสำคัญกับทุกความคิดเห็น ประเด็นใดที่สมาชิกเกิดข้อสงสัยควรชี้แจงให้ชัดเจน ไม่แสดงอารมณ์เชิงลบ แต่ประเด็นใดที่เห็นควรปรับปรุงก็ควรหาแนวทางร่วมกัน เช่น เกิดปัญหาเครื่องดนตรีในวงกลองยาวมีไม่เพียงพอกับคนในชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วม อาจใช้การแบ่งหน้าที่แยกตามองค์ประกอบการเป็นวงดนตรีกลองยาว กล่าวคือ 1) มีคณะกลองยาวที่มีผู้ตีกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะ หรืออาจรวมเครื่องดำเนินทำนอง (ถ้ามี) รวมถึงนักร้องนำ และ 2) นางรำกลองยาว โดยแบ่งตามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในกรณีที่มีผู้ต้องการเล่นเครื่องดนตรีมีมาก แต่เครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอ อาจใช้การสลับวันฝึกซ้อม หรือประดิษฐ์เครื่องดนตรีอื่นอย่างง่าย ที่ช่วยให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้

4. สร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติ รวมถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ในขั้นนี้สืบเนื่องจากการสนทนาเพื่อรับฟังปัญหา เมื่อสามารถแก้ปัญหาหรือกำหนดแนวทางแก้ปัญหาได้แล้ว จึงควรกำหนดแนวทางหรือกฎระเบียบเพื่อนำไปปฏิบัติจริง อาทิ กำหนดวัน – เวลาในการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรม กำหนดตารางการฝึกซ้อมหรือเป้าหมายการฝึกซ้อมในแต่ละครั้ง กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดเตรียมสถานที่เพื่อฝึกซ้อมให้กับสมาชิก อาจใช้ความสมัครใจเป็นหลัก กำหนดบทบาทของแต่ละคนโดยกว้างให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ เช่น เมื่อนายแดงมีความสนใจอยากตีกลองยาว หากแต่ได้ลองปฏิบัติจริงกลับรู้สึกว่าตนไม่สามารถทำได้ดีพอหรือลองปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดอื่นแล้วรู้สึกชอบมากกว่า นายแดงจึงสามารถสลับตำแหน่งกับนายดำไปปฏิบัติเครื่องดนตรีอื่นได้ แต่ควรคำนึงถึงความพอใจของผู้อื่นประกอบด้วย กำหนดกฎเกณฑ์การนำวงกลองยาวไปใช้งานจริงทั้งในงานชุมชน วัด โรงเรียน และงานที่เป็นส่วนตัว เช่น งานบวช งานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

5. ขยายเครือข่ายการทำงาน 3 ด้าน คือ บูรณาการด้านการสื่อสาร บูรณาการด้านหน้าที่ และบูรณาการทางบรรทัดฐาน ในขั้นนี้สะท้อนให้เห็นรูปแบบการประสานงานของคนในชุมชนเพื่อสร้างกิจกรรมร่วมกัน การกำหนดกฎระเบียบ

ต่างๆ การแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ รวมถึงการวางแผนเพื่อการสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียง เช่น การนำผู้ที่มีความรู้จากชุมชนอื่นมาสอนการบรรเลงจังหวะใหม่หรือการนำคนในชุมชนไปเผยแพร่และถ่ายทอดกระบวนการสร้างวงกลองยาวให้ชุมชนอื่น การนำวงกลองยาวของชุมชนไปร่วมในงานบุญของชุมชนอื่น ซึ่งนอกจากให้ความบันเทิงที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความมีน้ำใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์ให้เกิดความสามัคคีระหว่างชุมชนได้

จากการนำตัวแบบข้างต้นมาประกอบกับการใช้ดนตรีเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เห็นได้ว่าแนวคิดนี้มีความโดดเด่นในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ ให้ได้ปฏิบัติงานร่วมกัน มีการสนทนาแลกเปลี่ยน สมาชิกในชุมชนได้ทำความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น โดยมีดนตรีเป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์นั้น ซึ่งการวัดผลความสำเร็จของกิจกรรมจะต้องประเมินจากพฤติกรรมความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยการสำรวจความคิดเห็นสมาชิกชุมชน สำรวจพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางชุมชนหรือด้วยวิธีการอื่น ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงของกิจกรรมนี้ คือ ไม่ควรใช้กิจกรรมที่ยากหรือสร้างความลำบากใจให้ผู้ร่วมบรรเลง มิฉะนั้นอาจส่งผลเสียเพราะกิจกรรมดังกล่าวเข้าถึงคนกลุ่มหนึ่งและละเลยคนบางกลุ่มไป ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงควรใช้กิจกรรมดนตรีอย่างง่าย ผู้คนในชุมชนมีความคุ้นชิน และเกิดประโยชน์ไม่ด้านใดด้านหนึ่งต่อชุมชน ซึ่งผู้นำถือเป็นตัวการสำคัญในการขับเคลื่อน การประยุกต์ใช้ตัวแบบเป็นเครื่องมือให้ผู้นำและสมาชิกจึงมีความสำคัญ แต่ถึงอย่างไร ยังมีกระบวนการอื่นที่สามารถปรับประยุกต์กับดนตรีเพื่อใช้สร้างความสามัคคีได้อีกมาก ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและความง่ายในการเข้าถึงกระบวนการของแนวคิดนั้น

รูปแบบการใช้ดนตรี

ดังที่ปรากฏแล้วว่าดนตรีมีส่วนในการสร้างความสามัคคีด้วยวิธีการที่หลากหลาย ในประเด็นนี้จึงจำแนกรูปแบบการใช้อย่างสังเขป โดยแบ่งเป็นการใช้ดนตรีในทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

การใช้โดยทางตรง

เป็นการใช้ดนตรีโดยไม่เป็นส่วนประกอบของกิจกรรมอื่น หรืออาจมีกิจกรรมอื่นประกอบแต่จะมีดนตรีเป็นตัวหลัก สามารถทำได้โดยการฟัง การร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรี ซึ่งการฟังถือเป็นพื้นฐานสำหรับทักษะทางดนตรี ช่วยให้เกิดความเข้าใจร่วมกันตามสาระแห่งการฟังนั้น ในส่วนของการร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรี เป็นลักษณะของการปฏิบัติร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ การตระหนักในความสำคัญของหน้าที่บุคคลอื่นที่จะประกอบเป็นบทเพลงได้ ผนวกกับให้เกิดความเข้าใจในบทบาทที่แตกต่าง ซึ่งต่างก็สร้างสีสันในรูปแบบที่ต่างกันนั้นได้อย่างลงตัว

การใช้โดยทางอ้อม

เป็นการใช้กิจกรรมทางดนตรีเพื่อเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมอื่น โดยดนตรีมีความสำคัญในระดับรอง แต่ถือเป็นส่วนประกอบในการสร้างความสามัคคีเช่นเดียวกัน การนำดนตรีเพื่อความสามัคคีในทางอ้อมในที่นี้คือการใช้เพื่อประกอบการแสดง ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบที่เสริมสร้างความรื่นเริง สีสัน และความสามัคคีในการรวมกลุ่มเพื่อทำการแสดง ในบางการแสดงอาจใช้จังหวะหรือทำนองดนตรีเป็นตัวนำเพื่อกำกับท่าทาง เป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดความพร้อมเพรียงในการแสดง จึงกล่าวได้ว่าดนตรีมีส่วนสนับสนุนการแสดงโดยทางตรงและสามารถทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวหรือความสามัคคีได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

บทสรุป

ความสามัคคีเป็นคุณสมบัติหนึ่งของสังคมที่สงบสุข มนุษย์ต่างใฝ่หาวิธีการเพื่อให้ความสามัคคีนั้นเกิดขึ้นในสังคมที่ตนอาศัย ดนตรีซึ่งเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมสังคมที่มีอยู่ทุกภูมิภาค มีเป้าหมายเพื่อการบรรเลงบูชาเทพเจ้า เคารพบรรพชน คลายความทุกข์ และโดยเฉพาะความบันเทิง เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่าดนตรีมีบทบาทสำคัญเพื่อประโยชน์ของสังคมอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างและสะท้อนความสามัคคี ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นสิ่งที่บทความนี้มุ่งเสนอ เพื่อทราบได้ถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับความสามัคคีในสังคมไทย ด้วยเหตุที่การบรรเลงดนตรีโดยส่วนใหญ่มักบรรเลงในลักษณะการรวมวง

ใช้ผู้บรรเลงหลายคนในบทบาททั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน จากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านจึงชี้ชัดว่าสามารถใช้ดนตรีเพื่อสร้างความสามัคคีจากการรวมกลุ่มบรรเลงดนตรีได้ หรือในบางแห่งอาจมีดนตรีอยู่แต่เดิมแล้ว ซึ่งดนตรีนั้นก็มีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชน ดนตรีจึงมีบทบาทในฐานะเครื่องจรรโลงใจผู้คนและจรรโลงสังคมให้เกิดความสงบสุข เกิดความรักสามัคคีกันในหมู่คณะ สร้างความเข้าใจร่วมกันในสถาบันทางสังคมต่างๆ ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง และสถาบันอื่น โดยการสร้างความสามัคคีด้วยดนตรีในระดับชุมชนนั้น อาจอิงกรอบการเสริมสร้างพลังอำนาจจากตัวแบบ 5 ประการ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน สนทนาเพื่อรับทราบปัญหา สร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติ และขยายเครือข่ายการทำงาน ทั้งนี้ ผู้นำต้องมีบทบาทในการโน้มน้าวและสร้างกิจกรรมดนตรีนี้ได้อย่างดี และคำนึงอยู่เสมอว่ากิจกรรมนั้นต้องไม่ยากจนเกินไปทุกคนสามารถเข้าถึงได้ กิจกรรมดนตรีนั้นก็อาจทำได้ทั้งทางตรง คือ การฟัง การร้อง การบรรเลงเครื่องดนตรี และทางอ้อม คือ การบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งล้วนแต่สร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีได้ดีทั้งสิ้น

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของดนตรีกับสังคมตาม 2 ข้อเสนอในบทความนี้ กล่าวคือ ดนตรีสร้างความสามัคคี และดนตรีสะท้อนความสามัคคี สิ่งที่เหมือนกันคือดนตรีเชิงสังคมเป็นเรื่องของกระบวนการกลุ่ม แม้จะมีผู้เล่นเพียงคนเดียวแต่เมื่อพิจารณาแล้วดนตรีนั้นก็ยังสื่อสารไปสู่ผู้อื่นให้รับฟังดนตรีนั้นได้ การมีผู้สื่อสาร สาร และผู้รับสารจึงเป็นการสื่อสารที่สมบูรณ์ โดยเกิดขึ้นอย่างเป็นปกติในสังคม ดังนั้น กระบวนการทางดนตรีจึงเปรียบได้กับสื่อหนึ่งของสังคม สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้กับปัจเจกต่างๆ ในสังคมได้ ในทางตรงกันข้ามดนตรีก็อาจนำมาซึ่งความแตกแยกได้เช่นกัน ดังเช่นในบริบททางการเมือง ซึ่งเห็นได้จากความชื่นชอบในดนตรีของผู้คนที่แบ่งแยกตามอุดมการณ์ทางการเมืองของศิลปินในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรา พวงประยงค์ และสานิตย์ หนูนิล. (2561). **สังคมชนบทไทยสมัยใหม่กับปัจจัยกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต.** วารสารสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์, 44(2), 34 – 64.

กนิษฐา ทองเลิศ. (2563). **รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา.** วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(2), 533 – 548.

กรุณา มธุลาภรังสรรค์. (2564). **ปัจจัยและเงื่อนไขความขัดแย้งในสังคมไทย.** วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 12(1), 120 – 130.

คณิต เขียววิชัย. (2562). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา.** วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 11(1), 1 – 12.

จันทนา อุดม. (2559). **สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน.** วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 227 – 237.

จินต์จุฑา ลี้จินดา. (2557). **สุนทราภรณ์กับการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมบันเทิงแบบ “สากล” ให้กับสังคมไทยในพุทธทศวรรษที่ 2490.** วารสารอักษรศาสตร์, 43(2), 27 – 60.

จิรวัฒน์ ดีวะรัตน์ และไพลิน ภู่จีนาพันธุ์. (2562). **สาระสำคัญของบทเพลงกับการสื่อสารทางการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน.** วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 10(1), 1 – 32.

จุฑาศิริ ยอดวิเศษ. (2558). **เพลงพื้นบ้านท่าโพ: เสียงสะท้อนวิถีชีวิตไทย.** วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 4(1), 9 – 16.

ฉัชศุภางค์ สารมาศ. (2559). **ความสามัคคี.** สิรินธรปริทรรศน์, 17(2), 70 – 73.

ชนิสรา แสนยบุตร และคณะ. (2561). **การให้คุณค่าของการเล่นอังกะลุงในผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.** วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 15(2), 34 – 43.

ชิษณุพงศ์ อินทร์แก้ว. (2562). **ดนตรี: การประกอบสร้างความจริงทางสังคม.** วารสารมนุษยสังคมศิลปาสาร, 1(1), 58 – 71.

นพมาศ ทิตระกูล. (2549). **เพลงปลุกใจกับการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 – 2487) (การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต).** กรุงเทพฯ: ภาควิชามานุษยวิทยา

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นักรบ เถียรอ่ำ. (2556). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งชุมชนท้องถิ่น.** วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 31(2), 171 – 200.

นิติพรรณ สุวาท. (2562). **เพลงปลุกใจของวงสุนทราภรณ์: เครื่องมือโน้มน้าวจิตใจสู่ค่านิยมตะวันตก.** วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(3), 173 – 186.

นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. (2554). **การจัดการความขัดแย้งในชุมชนชายแดนใต้.** วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 77 – 92.

บาลี ศักดิ์เจริญ. (2558). **อัตลักษณ์และการดำรงอยู่ของดนตรีและรำวงคองกา กรณีศึกษาอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด.** วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 7(1), 110 – 134.

ประสิทธิ์ รัตนมณี. (2562). **การสืบทอดพิธีกรรมการเล่นลิมนตร์ ในจังหวัดปัตตานี: พลวัตตามสภาวการณ์ปัจจุบัน.** วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 11(2), 154 – 177.

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และคณะ. (2561). **ปรัชญาความขัดแย้ง.** วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(1), 284 – 292.

พฤทธิสาณ ชุมพล. (2556). **สันติภาพภายใต้เงื่อนไขของความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง.** ใน ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล (บ.ก.), มนุษย์กับสันติภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4, น. 39 – 64). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พลวัฒน์ โตสารเดช, เบญจวรรณ วงษาวดี และศิริเพ็ญ อัตไพบูลย์. (2560). **การพัฒนาศิลปะการแสดงรำวงย้อนยุคแถบลุ่มน้ำโขง.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(1), 142 – 154.

พิเชฐ ศรีหล้า. (2561). **บทบาทสำคัญของสถาบันทางสังคมในการขัดเกลาทางการเมืองแก่ประชาชนไทย.** วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด, 7(2), 246 – 255.

ภูวไนย สุนา. (2563). **การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู.** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 20(4), 156 – 164.

เมธิรา ไกรนที, วันชัย ธรรมสัจการ และอุทิศ สังขรัตน์. (2563). **ครอบครัว: สถาบันหลักทางสังคมกับบทบาทการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม.** วารสารปาริชาต, 33(1), 1 – 16.

ยะพา เจะนิ. (2561). **เพลงพื้นบ้านดิเกร์ฮูลูกับการเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.** วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 13(2), 335 – 346.

รภัสสรณ์ พุฒิชวัลพัฒน์. (2564). **ก้าวข้ามความแตกต่าง: ปรากฏการณ์ทางดนตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้.** วารสารแก่นดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 3(1), 95 – 110.

รุฒภณ มะโนน้อม และมานพ เมืองแก้ว. (2560). **กลยุทธ์การสร้างความสามัคคีด้วยวัชชีอปริหานิยธรรม.** วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(1), 127 – 137.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). **ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา.** วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 8(1), 1 – 14.

วรเศรษฐ์ บัวดอก. (2564). **หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างความสามัคคีในการทำงาน.** วารสารพุทธจิตวิทยา, 6(1), 1 – 8.

วัฒนวุฒิ ช้างชนะ. (2560). **กาลแห่งดนตรี.** วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(1), 19 – 33.

วิชญ์ บุญรอด. (2564). **เครื่องดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ ตามรอยพ่อ (ในหลวงรัชกาลที่ 9): กรณีศึกษา ครูพัฒนา สุขเกษม.** วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 8(1), 43 – 59.

วิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง และสุพรรณี ไชยอำพร. (2559). **กระบวนการเสริมพลังอำนาจประชาชน เพื่อการเป็นปึกแผ่นของชุมชน.** วารสารพัฒนาสังคม, 18(2), 77 – 101.

ศิริณา จิตต์จรัส และบุญสืบ บุญเกิด. (2561). **การพัฒนามนุษย์ด้วยดนตรี.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(1), 65 – 74.

ศิริพันธ์ ถาวรทวีวงษ์ และคณะ. (2563). **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิลปวัฒนธรรม. (2564). **“สยามานุสสติ” ถึง “บทชวนรักชาติ” พระราชนิพนธ์ใน ร.6 สู่บทเพลงว่าด้วยความรัก.** สืบค้น 13 ธันวาคม 2564, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_63222

สุกรี เจริญสุข. (2559). **ดนตรีสร้างความสามัคคีปวงชน วงทีพีโอไปเล่นที่พม่า โดย สุกรี เจริญสุข.** สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_254425

สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์. (2556). **การจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี.** วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(2), 21 – 34.

สุมาลี นิมมานุภาพ. (2561). **ดนตรีวิจักขณ์.** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุรัฏิยา สีมะเดื่อ. (2557). การประยุกต์ใช้กิจกรรมการฝึกร้องเพลงเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 8(2), 45 – 57.

อร่าม มุลาลินน์, เบญจวรรณ วงษาวดี และคนึงนิตย์ ไสยโสภณ. (2560). **การศึกษาเพลงกันตรึมประยุกต์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 19(2), 9 – 20.

Albayrak, U. (2017). **Cultural Reconciliation and Music: Musical Dialogues Direction to Reconciliation between Turkish and Greek Communities in Cyprus.** Athens Journal of Mediterranea Studies, 3(4), 321 – 340.

Fort, T. L., & Haugh, T. (2020). **Cultural foundations of peace: How business, law, ethics, and music can provide infrastructure for social harmony.** Berkeley Bus. LJ, 17(1), 194 – 233.

Harwood, J. (2016). **Music and Intergroup Relations: Exacerbating Conflict and Building Harmony through Music.** Review of Communication Research, 5, 1 – 34.

Marisi, R. (2020). **ACHIEVING HARMONY THROUGH MUSIC: A COMPARISON BETWEEN ANCIENT GREEK AND CHINESE THOUGHT.** Review of Artistic Education, 2020(19), 10 – 16.

Perkins, D. D. & Zimmerman, M. (1995). **Empowerment Theory, Research, and Application.** American Journal of Community Psychology, 23(5), 569 – 579.

Robinson, D. (2012). **Intercultural Art Music and the Sensory Veracity of Reconciliation: Brent Michael Davids' Powwow Symphony on the Dakota Music Tour.** MUSICultures, 39(1), 111 – 128.